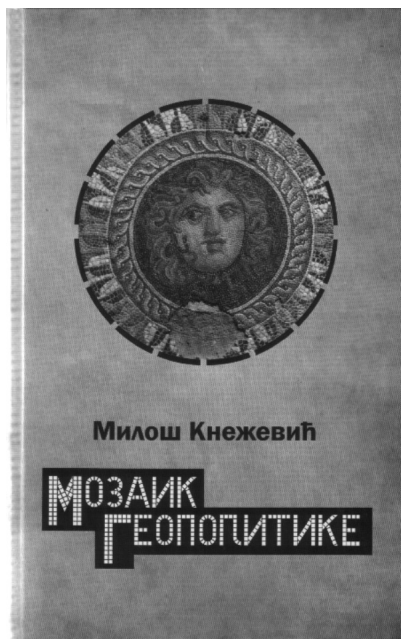

Јово Марковић
ФЕНОМЕНИ
ГЕОПОЛИТИКЕ

Милош Кнежевић, *Мозаик геополитике, Идентитет, транзиција, српско питање*, Институт за политичке студије, Београд 2008.

Српској научној јавности је познат рад политиколога и правника, научног истраживача и публицисте Милоша Кнежевића. На светлост дана, у времену општих конфузија, супротстављености и сумрака геополитичких визија, изашла је његова нова књига „Мозаик геополитике“, двадесета по реду у дугорочном пројекту „Замах“ и једна у низу књига из

циклуса „Импулси геополитике“. Она је уједно теоријски прилог ауторовом ангажману на научном пројекту „Друштвенополитичке претпоставке изградње демократских институција у Србији“, који се остварује на Институту за политичке студије у Београду.

Способност једног народа да опстане у динамичким и контраверзним искушењима историје, пре свега, се огледа у његовој вољи и способности да сачува свој културноисторијски идентитет, самим тим да сачува своју аутентичну националну свест као и да правилно изабере своје савезнице. Поводи за оваква теоријска истраживања постоје увек, посебно онда кад политичким елитама недостају разумевања општег светског контекста и креативне визије. Да би се данас схватили односи Србије са својим суседима, ма колико то било и болно, неопходно је дефинисати њихове примарне геополитичке карактеристике. Зато компаративна квалитативна анализа о утицају промењеног међународног окружења за новонастале јужнословенске државе, па самим тим и за Србију, може на то дати валидне одговоре.

Одбојан послератни став према Србији, Србима, претходној СРЈ, не заступају данас само некадашње југословенске републике са којима одвајање није протекло споразумно и мирно, примећује аутор Милош Кнежевић. Разби-

јањем заједничке југословенске државе на Балкану је порастао број начетих и неизвесних држава, а Јужнословенско подручје је добило двоструки међународни карактер: „оно је постало међународно подручје Јужних Словена подељених на пет-шест држава и као етнички разложено подручје Јужних Словена подвргнуто је међународној неоколонијалној интервенцији.“

Остварена сецесија није само за резултат имала компромитовање српских интегративних потенцијала међу Јужним Словенима и „затварање“ свих јужнословенских етничких и националних питања на штету отвореног и нерешеног српског националног питања, већ и новонастале геополитичке околности које Србији намећу нове изазове.

У вези с тим, значајно је приметити да поред многобројних геостратешких заједничких интереса Србије и Мађарске у периоду сецесије од Југославије Мађарска је активно подржавала југословенске сецесионистичке републике, посебно Словенију и Хрватску, а данас следи евроамерички глобалистички концепт „Партнерство за мир“ и улазак у НАТО и подржава сецесију аутономне српске покрајине Војводине.

Иако је Румунија као североисточни сусед, православна земља са којом Србија нема историјске спорове у смислу територијал-

них претензија и у њој је појачано присуство Запада, тј. Америке због црноморске позиције (лука Констанца) и копнене близине Русије.

Бугарска је до сада кроз историју према Србији била непоуздана и конфликтна земља. Њена агресивност се заснива на политичкој недовршености националног и државног пројекта 1878-1918. и геополитичкој фиксацији Македоније и источне Србије као, наводно, еминентно бугарских етничких и језичких простора.

Српско-македонска граница је најмање спорна од свих јужнословенских међународних граница. Али због бугарских претензија на македонске територије, спора са Грчком око имена македонске државе, албанских аспирација према западу Македоније, доминантни македонски гарант независности је Америка која демонстрира војно присуство на македонској територији.

Некадашња југословенска република БиХ је доживела двоструку сецесију, примећује Кнежевић. Активну у којој се као псеудосујект одвојила од СФРЈ и пасивну зато што су се од ње одвојили српски и хрватски и муслимански делови и на тај начин довели у питање њену целину. Битан чинилац који трајно и суштински онемогућује Босну да се конституише као демократска

национална држава је чињеница да никада није имала дефинисан етнички, државни и национални идентитет.

Као два највећа народа Јужних Словена Срби и Хрвати су одређивали судбину две југословенске државе, а српско-хрватски односи нису престали да буду фактор од пресудног значаја за стабилност Балкана. Хрватска није само словенска, већ изразито католичка земља што доказују њене специјалне везе са Ватиканом. Међутим, примећује Кнежевић, хрватску спољну политику прати значајан парадокс који проистиче из њених жеља да као регионална сила доминира у региону и да притом не буде на Балкану него у Западној Европи.

Отимање КиМ као колевке српске државности и духовности није само смањило фактицитет српске суверености, већ је додатно ослабило њене геополитичке позиције према суседима.

Посебно су значајне теоријске анализе појмова политички простор, Балкан и балканизација, дебалканизација и европеизација. Политички формиран простор, тј. територија, његов положај, место, величина и расположиви ресурси посебно утичу на историјске судбине и стање народа. Док неки положај у простору и места територијализације исказују економске, саобраћајне и политичке предности, дотле се други про-

стори својим мањкавостима и непогодностима испољавају као оптерећење и мана. Историјски је потврђено да национална и државна топографија има посебно значење за судбину народа, а Балкан је посебно богат примерима ове врсте.

Балкански простор у целини и у деловима је често освајан и инкорпориран у саставе великих империјалних држава него што је успевао да се успостави као интегративни простор чија би моћ, по речима Милоша Кнежевића, извирала из његовог средишта. Балкан је кроз векове мењао број и распоред држава које су га заповедале, али никада није био покривен територијом само једне државе ма колико она била велика и снажна. Балкан никад није било могуће интегрисати споља инвазијом и то искуство траје до данашњих дана.

Зато су народи Балкана историјски и политички најмање одговорни за настанак, циклично понављање појмова балканизам и балканизација. Тим поводом, закључује аутор књиге: „Балкан је, наиме, за Европу Запада био искривљено, а можда и поломљено огледало њене поломљене моћи и немоћи! Балкан је изражавао све оно што је Европа Запада хтеле и није хтела. Да би више личио на Европу, да би коначно постао 'права Европа', Балкану је препоручено и од њега су тражени евро-

пејство и европеизација. Препрека европејству и европеизацији били су наравно, балканизам и балканизација. Европеизам је стајао насупротив балканизма баш као што је Европа стајала наспрам Балкана.“ (стр. 122-123.)

Онда када се уђе у Европу (Уније) више се неће бити на Балкану, тј. само географски али не и културално и геополитички. Зато за Србе уопште не би требало да постоји дилема европске интеграције или превладавање националне разједињености, тј. бржи и достојанственији ход кроз простор и време.

И на крају о чему ће Срби него о Русима и Русији. У крајњој линији пријатељи се не бирају међународним протоколом, географским положајем, тј. суседством, већ по мери националног и државног достојанства и самопоштовања. Не тако давно у прошлом веку у изузетно критичним тренуцима за Србе и српски народ Русија је притицала у помоћ. Притицала је у помоћ током балканских ратова 1912-1913, августа 1914, у периоду светских 1941-1945, грађанских 1991-1995, недавних и крвавих 1999, итд.

Кнежевић примећује да је било и српско-руских неспоразума и мимоилажења као у међуратном периоду 1918-1941, затим у периоду Другог светског рата 1941-1945, посебно 1948, у Титовом периоду око несврставања у

времену Никите Хрушчова и Леонида Брежњева, итд. У периоду владавине антируског руководства у Русији Запад ју је користио за међународне притиске на Југославију и Србију. У ствари, постоји један непобитан континуитет цикличног историјског кретања у српско-руским односима који се манифестује у империјалним ултиматумима Србији и захтевима за помоћ Русији.

Мало је недостајало и да Русија буде дотучена светским неолибералним псеудо-реформизмом. Геоекономска, геополитичка провалија низ коју се котрљала Русија трајала је предугих петнаест година – од Горбачова до Јељцина (1985-2000). Горбачовљев чувени политички поклич на конгресу КПСС-а «реформисати се или пропасти» био је много ближи другој алтернативи. Западна олигархија је ликовала над разарањем бројних сектора руске привреде, немилосрдне пљачке природних богатстава, расула руске државе и нације. Еуфорија на Западу достигла је такве размере да је једна америчка дипломаткиња чије име, аутор књиге каже, није врдно помена, а по угледу на одређене енглеске историчаре и стратеге изјавила да Русија има више у географији него у историји и да је (по западним критеријумима вредности) неодговорно и непотребно велика земља и да је због тога треба смањити на безбесно ме-

ру. Наводно оно што има Русија она не уме то корисно да употреби, па је због тога најбоље да њене ресурсе стратешки контролишу и користе они који то најбоље знају, а то су најмоћније земље Запада предвођене Америком.

Русија је свесна својих пораза и својих победа, а сликовити и сажети приказ геополитичких губитака, између осталих, дао је и утицајни руски политичар и градоначелник Москве Јуриј Лушков, кога Кнежевић цитира: „Територијално-географски ресурси наше земље претрпели су највећи губитак – у односу на оно чиме је располагао СССР. После образовања нових држава, Русија се нашла одгурнута од Западне Европе, региона Блиског и Средњег истока и Јужне Азије. Сужени су излази на Црно, Средоземно и Балтичко море. Па ипак, ми остајемо као и пре евро-азијска држава чије је територијално присуство на оба континента осетно и неоспорно.“ (стр. 231).

Слабљење Русије нужно би се одразило на све веће слабљење Србије, али је Руска Федерација, за разлику од Србије, своје интересе и интересе других обезбедила и кроз Заједницу Независних Држава. С друге стране, негативни тренд резултата српске државне политике ни до данас није заустављен. Република Српска Крајина је поништена хрватском војном акцијом уз пресудну за-

падну дипломатску, логистичку и војну помоћ. Није опстао државни савез Србије са Црном Гором, а Република Српска је перманентно изложена притисцима реунитаризовања у БиХ. Тенденције сталног довођења у питање интегритета и суверенитета државе Србије нису заустављене, посебно после насилничког отимања Косова и Метохије.

Политичка сцена Србије данас као и много пута у савременој историји не само што није јединствена већ је подељена на српске источњаке и српске западњаке. Притом, често се заборавља да све велике империјалне идеологије у суштини имају симплификовану конструкцију, у преводу залагања за западне вредности су данас залагање за НАТО, а залагање за НАТО је добровољно прихватање дезинтеграције српских националних и државних простора.